

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата педагогічних наук, доцента
Коваленка Анатолія Сергійовича
на дисертацію Пшемінської Лариси Олександрівни
**«Педагогічні ідеї М. Д. Леонтовича
в контексті розвитку вітчизняної музичної освіти (1877 – 1921 рр.)»**,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми наукової роботи та її зв'язок із галузевими науковими програмами. Важливим напрямом функціонування мистецької освіти є збереження та примноження культурних традицій. У цьому контексті багатоскладова діяльність музикантів (виконавська, педагогічна, композиторська, аранжувальна, організаційна тощо) є предметом пильної уваги дослідників. Видатні митці створюють позитивний імідж країни, у якій вони провадять творчу діяльність. В Україні народилося багато постатей які своїм подвижницьким служінням гордо несли та розвивали вітчизняне музичне мистецтво. Варто згадати Максима Березовського, Сергія Борткевича, Михайла Вербицького, Миколу Лисенка, Станіслава Людкевича, Михайла Петренка, Святослава Ріхтера, Мирослава Скорика та багато інших.

Незважаючи на коротке життя, надзвичайно вагомим був творчий внесок Миколи Леонтовича. Видатний представник вокально-хорового мистецтва, він досягнув найвищого рівня майстерності в огранюванні безцінного національного діаманту – української пісні. На початку XXI століття виокремлюються наступні музично-педагогічні тенденції: інтеграція до європейського освітнього простору та розвиток вітчизняних традицій музикування. Враховуючи ці факти, не викликає сумніву актуальність виконаного дослідження Лариси Олександрівни Пшемінської «Педагогічні ідеї Миколи Дмитровича Леонтовича в контексті розвитку вітчизняної музичної освіти (1877 – 1921 рр.)».

Погоджуюся з думкою дослідниці яка вважає, що «вирішення завдань музичної освіти в сучасних умовах вимагає від учителя глибокого усвідомлення переваг особистісно орієнтованої парадигми освіти, творчого підходу до організації освітнього процесу з дисциплін художньо-естетичного циклу, мистецької грамотності, оволодіння інноваційними педагогічними технологіями».

Тема дослідження є складовою наукової теми кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Формування компетентного вчителя в умовах освітнього середовища педагогічного вищого навчального закладу» (номер державної реєстрації: 0116U007536). Тему дослідження затвердила Вчена рада Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 4 від 30.10.2018 р.) та узгодила Міжвідомча рада з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 5 від 27.11.2018 р.).

Найбільш істотні наукові результати, що містяться в дисертації.

Нові наукові результати полягають в тому, що: дисертанткою вперше виокремлено й охарактеризовано основні періоди музично-педагогічної діяльності М. Леонтовича (перший період (1899 – 1908 рр.) – початковий період становлення М. Леонтовича як педагога; другий період (1908 – 1918 рр.) – розвиток музично-педагогічної та методичної діяльності; третій період (1918–1920 рр.) – активна освітньо-просвітницька діяльність); окреслено перспективи впровадження педагогічних ідей М. Леонтовича в сучасну практику музичної освіти; удосконалено наукові уявлення про історіографію проблеми, джерельну базу дослідження та педагогічні погляди М. Леонтовича; проаналізовано дидактично-педагогічну спадщину М. Леонтовича; подальшого розвитку набули положення про становлення й розвиток особистості М. Леонтовича, його педагогічну, композиторську, диригентську, хорову діяльність. Уведено до наукового обігу маловідомі документи, що розширюють знання про музично-педагогічну діяльність М. Леонтовича. Аналіз рецензованої роботи засвідчує відсутність текстових запозичень без посилання на джерело.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертантка на високому науковому рівні обґрунтувала вибір теми, визначила мету і завдання дослідження. Аналіз послідовності та логіки розділів дисертації свідчить про розуміння авторкою теоретичних положень, методології дослідження, методів вивчення окресленої наукової проблеми.

Результати дисертаційного дослідження отримані авторкою самостійно та характеризуються науковою новизною та практичною значущістю. Вони апробовані на міжнародних та вітчизняних наукових конференціях.

Заслуговує на увагу здійснений ґрунтовний аналіз широкої джерельної бази дослідження, що розкривають такі теми: I. Життєдіяльність митця (біографічні дослідження); II. Музично-педагогічна та культурно-просвітницька діяльність М. Леонтовича; III. Роль та популяризація творчості М. Леонтовича для розвитку музичної освіти.

Значення для науки і практики отриманих автором результатів.

Вагомими науковими результатами, на наш погляд, є те, що у роботі запропоновано заходи для вдосконалення сучасної шкільної, позашкільної та професійної музично-педагогічної освіти із урахуванням педагогічних ідей М. Леонтовича.

Практичне значення роботи підтверджене впровадженням в освітній процес КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж ім. Т. Г. Шевченка Черкаської обласної ради» (довідка № 178/01-14 від 26.05.2022 р.), Тульчинського фахового коледжу культури (довідка № 120 від 06.06.2022 р.), Київського університету імені Бориса Грінченка (довідка № 73-Н від 17.06.2022 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 326/01 від 06.07.2022 р.), КУ «Тульчинський центр комплексної реабілітації для дітей та осіб з інвалідністю «Промінь надії», ОЗЗСО «Монастирищенська спеціалізована

школа I-III ступенів № 5» (довідка затверджена рішенням педагогічної ради школи (протокол № 6 від 3.06.2022 р.)).

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях.

Повноту отриманих результатів висвітлено в 19 публікаціях (17 одноосібних), з них 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному періодичному виданні, 11 – апробаційного характеру, 2 – додатково відображають наукові результати дослідження.

Оцінка змісту та завершеності дисертації.

У вступі дисертанткою на достатньому науковому рівні обґрунтовано вибір теми, її актуальність, чітко визначено науковий апарат дослідження, аргументовано використання методів дослідження, розкрито практичне значення одержаних результатів; представлено інформацію щодо впровадження та апробації результатів дослідження.

У першому розділі – «Теоретичні основи дослідження» – проаналізовано історіографію та джерельну базу дослідження; розкрито чинники формування світогляду та музично-естетичних цінностей педагога, схарактеризовано основні періоди музично-педагогічної діяльності М. Леонтовича.

Авторкою розкрито основні чинники, які сприяли формуванню світогляду та музично-естетичних цінностей М. Леонтовича: родинні (виховання у високодуховній та високоморальній священницькій родині; повага до благочесного життя; розуміння та культивування мистецтва; повага до української культури, традицій і звичаїв); освітньо-мистецькі (навчання духовних закладах освіти, приватні уроки у відомих митців; самоосвіта); соціокультурні (спілкування в середовищі українських культурних діячів, педагогів, видатних особистостей: І. Лепехін, Ю. Богданов, Б. Яворський, М. Лисенко, К. Стеценко, О. Кошиць, Г. Верьовка та ін.); суспільно-історичні (український дух і патріотизм, яким характеризується період кінця ХІХ – початку ХХ ст.); музично-педагогічні (творчий доробок українських та зарубіжних композиторів і педагогів, вивчення українського фольклору, популяризація української пісенної творчості, спілкування з однодумцями).

У другому розділі – «Зміст музично-педагогічної діяльності та творчої спадщини М. Д. Леонтовича» досліджено організаційні передумови розвитку вітчизняної музичної освіти; схарактеризовано музично-педагогічну діяльність М. Леонтовича; проаналізовано його педагогічну спадщину.

З'ясовано, що переважно педагогічна діяльність М. Леонтовича пов'язана із вітчизняними духовними закладами освіти, оскільки музично-просвітницькі й педагогічні погляди, діяльність митця були тісно пов'язані із співацькою освітою та культурою Поділля, у якій домінував хорový спів православної традиції a-cappella, що зумовило появу в практиці М. Леонтовича значної кількості навчальних, церковних та аматорських хорových колективів.

У третьому розділі – «Педагогічні ідеї М. Д. Леонтовича та перспективи їх впровадження у сучасну практику вітчизняної музичної

освіти» – висвітлено актуальні ідеї музично-педагогічної діяльності та педагогічної спадщини М. Д. Леонтовича; узагальнено педагогічні ідеї М. Д. Леонтовича та перспективи їх використання у сучасній освітній практиці.

У результаті дослідження з'ясовано, що початок ХХІ ст. став етапом відродження та модернізації національної системи музичної освіти, посилення ролі естетичного та національного виховання в галузі шкільництва. Виокремлено низку проблем та чинників, які негативно впливають на розвиток творчого потенціалу учнів закладів загальної середньої освіти та якість музичної освіти в Україні в цілому, серед яких недостатня кількість навчальних годин, відведених на мистецьку галузь, непристосованість приміщень для проведення занять музичного мистецтва, відсутність музичного інструментарію, неготовність до практичного застосування набутих учнями знань у повсякденному житті, перевага вербальних методів роботи викладача з учнями, великий цифровий розрив між учителем і учнем, недостатнє використання вчителями новітніх комп'ютерних програм та належної компетентності в роботі з ними.

Отже, авторкою зроблені обґрунтовані висновки та сформульовані конкретні практичні рекомендації. Дисертацію Пшемінської Лариси Олександрівни можна вважати самостійною і структурно звершеною науковою роботою, її оформлення у цілому відповідає діючим вимогам Міністерства освіти і науки України, що висуваються до такого роду наукових робіт. Дисертаційна робота характеризується єдністю змісту і має як науково-теоретичну, так і практичну цінність.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, відзначимо дискусійні положення та висловимо деякі побажання до змісту роботи:

1. Бажано детальніше висвітлити передумови розвитку педагогічних ідей М. Д. Леонтовича у контексті сімейних традицій батьків майбутнього митця.

2. Робота виграла б, якби авторка сформувала список сучасних колективів, що виконують твори М. Леонтовича та створила умовний рейтинг професійності їхнього виконання.

3. Не достатньо критичної оцінки у якості застосуванні творчої спадщини М. Леонтовича, в освітньому процесі школярів.

Викладені побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, яка є самостійним завершеним дослідженням, а отримані результати роблять вагомий внесок у музично-педагогічну теорію та практику.

Оцінка мови і стилю викладення матеріалу дисертації.

Дисертацію викладено українською мовою. Структура дисертації та стиль її подання відповідають вимогам. Робота вдало доповнена таблицями які унаочнюють теоретичний матеріал. Додатки до роботи слугують вагомим науково-методичним підґрунтям для заглиблення у досліджувану проблему.

У дисертації відсутні текстові запозичення без посилання на джерело, що відповідає принципам академічної доброчесності та вимогам до робіт такого рівня.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, з якої вона подається до захисту.

Зміст дисертаційної роботи відповідає предметній області спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Зважаючи на актуальність, новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість, а також значну практичну цінність сформульованих положень і висновків, дисертаційна робота Пшемінської Лариси Олександрівни «Педагогічні ідеї М. Д. Леонтовича в контексті розвитку вітчизняної музичної освіти (1877 – 1921 рр.)» на здобуття ступеня доктора філософії відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог щодо оформлення дисертації» (zareєстрованого в Міністерстві юстиції України від 03 лютого 2017 р. за № 155/30023) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, зі змінами, Постановою КМ № 341 від 21.03.2022), і може бути подана до захисту у спеціалізованій вченій раді на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Рецензент –

доцент кафедри інструментального виконавства
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини,
кандидат педагогічних наук, доцент

Анатолій Коваленко

Ректор

Олександр Безлюдний